

EL DÉU D'AMOR CAÇADOR

EDICIÓ D'UN TEXT EN NOVES RIMADES, DEL SEGLE XIV,
A CURA DE JAUME VIDAL I ALCOVER

NOTA INTRODUCTÒRIA

El cançoner que Jaume Massó Torrents, en el seu *Repertori de l'antiga Literatura Catalana*¹, designa amb la lletra E entre els cançoners catalans, tèn, en el seu estat actual, 101 fulls, amb senyals evidents d'haver-n'hi d'arrencats després del que ara fa el 100 i al final, després del 101. No es veu en gaire bon estat de conservació i el varen relligar amb un gran desorde, de tal manera que una de les composicions s'interromp per donar pas a una altra obra i continua aquella després de la interposada. La major part de les peces que conté pertanyen al gènere de la narrativa en noves rimades. Així, la *Vesió* de Bernat de So (fulls 1 r. a 11 v.); el *Rauser de la vida gaya* (fulls 12 r. a 14 r.), *Delit e Honor* (fulls 14 v. a 16 v.) i l'anomenada *La Joyosa Garda* o també *La ciutat d'Amor* (fulls 17 r. a 19 v.), tots, aquests tres, de Jaume March; el *Compte final* (fulls 19 v. —els 9 últims vv. del 2ⁿ corondell— a 20 v. a), *El mal d'amor* (fulls 20 v. b a 22 v.) i *L'arnès del cavaller*, mancada dels 76 vv. primers (fulls 23 v. b a 32 v. a), de Pere March; *Frare de Joy e Sor de Plaser*, mancada del començament (fulls 39 r. a 51 v. i 80 r. a 81 v.); *El déu d'Amor caçador* (fulls 83 r. a 85 r.); una *Lletra amorosa* (full 85 v.); i la *Faula* de Guillem de Torrella (fulls 86 r. a 101 v.). Aquestes composicions a part, hi ha un *Escondit* (full 32 v., final del 1er corondell i tot el 2ⁿ); unes *Cobles* anò-

1. JAUME MASSÓ TORRENTS, *Repertori de l'antiga literatura catalana. La Poesia*. Vol. I. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, editorial Alpha, MCMXXXII. Especialment, pp. 12 i 406 a 409.

nimes, que comencen: «Sènyer n'Azbert, estatz vos, doncs, defora»; un *Madrigal* també anònim, que comença «Anc hom no vi pus prim arquer»; unes altres *Cobles*, que comencen: «Així com cell qui del tot s'abandona» i que tenc per d'autor desconegut, tot i que, a la línia anterior al primer vers, llegesc ben clarament el nom de P. Vidal; i, en fi, el *Compendi* de Joan de Castellnou, mancat del començament (fulls 33 r. a 38 v. i 52 r a 78 v.).

Gairebé totes aquestes obres han estat publicades: la *Vesió*², les tres de Jaume March i les dues primeres de Pere March, per Amadeu Pagès³; *L'arnès del cavaller*, per Paul Meyer i per Lluís Faraudo⁴; *Frare de Joy e Sor de Plaser*, també per P. Meyer⁵; la *Lletra amorosa*, la transcriu íntegra Massó Torrents⁶; i el manuscrit del *Compendi* de J. de Castellnou, l'ha collacionat per a la seva edició del tractat sobre els manuscrits de la Biblioteca de Catalunya i de la Biblioteca Universitària de Barcelona Josep M. Casas Homs⁷. De la *Faula* de Guillem de Torrella, n'he preparat jo una edició, amb el text establert a la vista de tots els manuscrits (quatre) que l'han transmessa; d'altra banda, Pere Bohigas en prepara l'edició crítica. Del poemet titulat *El déu d'Amor caçador*, diu Massó Torrents que té «aquesta obra gentil per inèdita».

No és que la seva publicació ofereixi dificultats especials: és una obra curta (234 vv.; Massó n'hi troba, no sé com, 266), que ens ha pervengut en un sol manuscrit; indubtablement coetània d'obres i d'autors perfectament datats, i sense singularitats de lèxic. Pot suscitar el problema d'atribució a algun poeta conegut (Massó insinua la possibilitat d'atribuir-lo a Jaume March) i, el que és més important, el de la restauració del text, fet, sens dubte, malbé pel copista. Però la primera qüestió, no em sabria arriscar a resoldre-la, i acud al segon

2. AMÉDÉE PAGÈS, *La Vesió de Bernat de So*, a «Romania», LIV, 1928, pp. 11 a 65..

3. AMÉDÉE PAGÈS, *Poésies provenço-catalanes inèdites du manuscrit Aguiló. Nouvelles rimées de Jacme et de Pere March*, a «Romania», LIV, 1928, pp. 196 a 248.

4. PAUL MEYER, *Le harnois du chevalier*, a *Nouvelles catalanes inèdites*, IV, a «Romania», XX, 1891, pp. 579 a 598; i LLUÍS FARAUDO, *L'Arnès del Cavaller*, a «Recull de textos catalans antics», vol. XV, Barcelona, 1910.

5. PAUL MEYER, *Nouvelle de Frère-de-Joy et Soeur-de-Plaisir*, a «Romania», XIII, 1884, pp. 264 a 284.

6. MASSÓ, *Repertori*, pp. 408 a 409.

7. JOSEP M. CASAS HOMS, *Joan de Castellnou. Obres en prosa. I - Compendi de la coneixença dels vicis en els dictats del Gai Saber. II - Glosari del Doctrinal de Ramon Cornet*. Introducció, edició crítica i index per..., Fundació Vives Casajuana, Barcelona, 1969.

problema donant la lliçó que a mi em sembla més literal i fidel al còdex, sense decantar-me gaire de l'habitud en matèria de transcripció de documents antics.

Així és que he desfet els mots aglutinats, tret de la contracció 'del', encara que precedeixi un mot començat amb vocal; només he regularitzat l'ús de majúscules i també 'i' i 'j', i encara 'u' i 'v'; però no he transcrit com una paraula sola, d'acord amb la normativa vigent, alguns mots que en el manuscrit apareixen descomposts, com és ara 'per què' o 'en après'; no he usat el guionet admès i prescrit per la normativa; però, on aquesta m'ho permet, m'he valgut de l'apòstrof; on no ho permet, he recorregut al punt volat, tan enfitós. Així és que poca cosa meva hi ha en aquest treball, si no és la lectura i consegüent interpretació del text on calia interpretar-lo, mitjançant la puntuació, els accents i la resolució de les abreviatures.

El còdex és del segle XIV i, com dic més amunt, ens transmet un text fet malbé pel copista. N'hi ha prou amb veure que no ha entès formes com 'si dons' o 'mi dons' per adonar-nos que la bona tradició trobadoresca ja era lluny. ¿Lluny, però, del copista o de l'autor? El professor Martí de Riquer diu que no arribarem a saber mai com escrivien els nostres autors medievals. (Val a dir que, gràcies a la molt sapient, aquesta vegada, ingerència dels anomenats correctors d'estil, tampoc no acabam de saber com escriuen els nostres coetanis.) Sovint, els autors medievals no escrivien: dictaven, i no tots es podien pagar el luxe d'un escriptor il·lustrat. La catalanització de la llengua literària —això és, l'occità, la llengua dels trobadors— era creixent. «La prosa —diu Ll. Nicolau d'Olwer—, en la segona meitat del segle XIII, comença d'ésser conreada i ho és tot d'una en la llengua del poble» ^{7 bis}. Aquesta catalanitat de la prosa, quan aquesta s'escriu amb intencions, en la mesura que sigui, literàries, òbviament encomana la poesia —com la poesia occitanitzarà, encara que potser en molt petit grau, el llenguatge dels nostres primers prosistes—, fins que «extingit el sol d'Occitània, els satèl·lits de Catalunya i d'Itàlia prenen vida independent i donen naixença a d'altres escoles que esdevindran nacionals» ^{7 ter}.

Aquest occità catalanitzat, o bé català occitanitzat, és característic d'aquest text, com ho és dels seus coetanis ⁸. Sembla que el poema hagi

^{7 bis}. L. NICOLAU D'OLWER, *Paisatges de la nostra història*, Barcelona, 1929, p. 31.

^{7 ter}. Id., id., p. 54.

⁸. Sobre aquest punt, vg. especialment MARTÍ DE RIQUER, *Andreu Febrer*, Poesies, ed. Barcino, col. «Els Nostres Clàssics», núm. 68, Barcelona, 1951. També

volgut esser escrit en la llengua literària considerada més apta per a la poesia des de l'època dels trobadors ençà, i que l'autor —no crec que la fallida sigui atribuïble exclusivament al copista— no hi hagi reeixit. En els primers versos trobam una ambivalència en l'ús de l'article definit: 'per los vergés' i 'per li vert full'. I la vella declinació occitana hi apareix solament a estones, sense coherència ni regularitat, ni acord, naturalment, amb la ja ignorada normativa. Hi ha encara un ús de la forma 'leys' (= 'ella' en cas règim) amb valor de pronom demostratiu (vv. 102 i 234), que sembla impossible en bon occità. Tanmateix, la voluntat d'escriure el text en aquesta llengua apareix clarament en bona part del lèxic. Començant per l'ús, tan incorrecte que sigui, de les formes 'li' i 'leys' de l'article i del pronom, respectivament: de 'mi dons' i 'si dons', mal transcrites —aquesta vegada, potser, per culpa sola del copista—, i d'altres paraules que anotam en el nostre comentari a peu de pàgina.

No cal dir que respectam totes aquestes incorreccions i vacil·lacions, així de lèxic o sintàctiques, com ortogràfiques. No hi ha, doncs, regularitat en la representació del so palatal 'l'. En posició inicial, no hi ha mai signe de palatalització: 'lats', 'lavors', 'leal', 'leyaltat', 'leyalmens', 'lebrers', 'liat', 'luny', 'lur'. En altres casos, s'adopta la grafia 'll': 'auzell', 'acull', 'bell', 'bellea', 'brull', 'capdull', 'cell' i 'aycell', 'ell', 'fallimén', 'full', 'null', 'vull', 'vullats', 'vullau', 'scull'. Però trobam també un 'auzel', i 'acoliment', 'aculient' i 'brular'^{8bis}.

La palatal nasal 'ŋ' se sol transcriure 'ny': 'ateny', 'destreny', 'ensenya', 'luny', 'retenya', 'puny', 'senyor'. Però 'seyoril' i 'seyoria'.

També hi ha vacil·lació en els finals '-nt'/'-n': 'acoliment', 'aculient', 'auinent', 'present', 'risent', 'turment'. Però: 'adretxamén', 'breumén', 'dretxamén', 'entén' (= 'intent'), 'fallimén', 'jovén', 'leyalmens', 'penan', 'tan', 'turmén'.

Per la palatal africada sorda 'č' apareixen les grafies 'tx' ('adretxamén', 'dretxura'), 'yg' ('cuyg', 'dreyg', 'fruyg') i 'g' ('gaug', 'fug'). Són les solucions de la normativa actual, només que la 'g' sola indica aquest so únicament darrera 'i'.

La palatal fricativa sorda 'š' és transcrita sempre 'x', sense la 'i' precedent que exigeix la normativa actual. Els altres sons dubtosos

PERE BOHIGAS, *La llengua de Jacme i Pere March*, a «Mélanges offerts à Rita Lejeune», vol. I, éditions J. Duculot, S. A., Gembloux, s. a.

^{8 bis}. Sobre el tema de la palatalització de la *l*-inicial i el doble resultat *yl* i *ll* ha publicat un treball J. COROMINES tan confús, que no gosam utilitzar-lo, Vg., tanmateix, J. COROMINES, *Entre dos llenguatges*, vol. I, Curial, Barcelona, 1976.

reben un tractament que ha recollit la normativa d'avui. Alguna possible singularitat és comentada a peu de pàgina.

La majoria dels exemples esmentats no passen d'oferir un petit problema de grafia. La palatalització 'l' > 'l'' ja era consumada, en aquesta època, i formes com 'llats', 'acolliment', 'acullent' i 'brullar' són documentades en la llengua antiga. La 't' dels finals en '-nt' no es devia pronunciar, com era, segons sembla, norma de l'occità i ho és avui del nostre dialecte central. Si es transcrivia, era per memòria etimològica. La doble forma 'turment' / 'turmén' es pot considerar, en aquest aspecte, significativa. De manera que, tot i escrivint 'l' i 'nt', la pronúncia devia ésser 'l' i 'n'.

En altres casos, la duplictat de formes sobrepassa la pura qüestió gràfica i cal suposar que representa un distint tractament fonètic. Així, els casos de 'alt' (i 'alta') i 'aut', de 'asalt' i 'asaut' i encara de 'plazer' i 'pler'. També 'dret' i 'dreyg', 'vis' i 've', etc. La doble forma 'cor' (o 'cors') i 'coratge', significant, totes dues, 'cor' en el sentit metafòric de 'esperit', 'ànim', suposa ja una diferència lèxica, una sinonímia⁹.

Sembla que els límits entre l'occ. i el cat. haurien d'ésser fàcils d'establir en la conjugació; però justament en aquest punt és on el criteri del copista, o potser de l'autor, es mostra més vacillant. Així, entre les formes del verb 'haver' trobam l'occ. 'ay' —que el cat., però, també coneix— i el cat. 'he'. És un occ. indubtable 'suy' (del verb 'ésser') i sembla que també ho és 'ets' (= 'sou'). Domina el perf. occ.: 'cresi', 'cridech', 'fech', 'menech', 'portech', 'parech'; però també llegim 'reti'. Dominen també les formes diftongades de l'occ.: 'crey', 'fay', 'fayt', 'diray', 'faray', 'metray', 'mostraray', 'poray'; però trobam així mateix 'cre', 'diré'. Les formes de la 5.ª pers. són normalment en '-ts' (no en '-tz'), i són formes que també coneix el cat. antic: 'mostrets', 'porets', 'podets', 'sabets', 'soltarets', 'volrets' i 'voldrets', 'vesets', 'sapiats', 'vullats'; però trobam un genuí cat. 'vullau'. Assenyalem encara l'alternança de dues formes, 'pusqués' i 'pogués', per la 1.ª pers. subj.

El poema no té, ni temàticament ni estilísticament, singularitats remarcables. És prou sabut que en la literatura antiga l'originalitat no era criteri de valor: això és cosa recent i té la seva esplendor en la que anomenam societat de consum, on la novetat té una reconeguda i positiva valoració comercial i ha determinat, fins i tot, una pro-

9. La duplictat de formes, com podem veure, suposa el doble tractament, occità o català, del mot. Vg. RIQUER i BOHIGAS, loc. cit.

fessionalització tendent a fornir dia rera dia objectes i formes al mercat que tinguin fonamentalment la condició de nous. En aquest sentit, doncs, *El déu d'Amor caçador* —el títol és de Massó Torrents— no és original, sinó que respon a la tradició d'un gènere ben conegut: el de les noves rimades, que, segons la crítica, prové de França o de la literatura en llengua d'oïl, així en el seu temari com en la seva forma¹⁰. A Catalunya, les noves rimades són definides, fonamentalment, per la seva mètrica: són tirades de versos que rimen seguits, no alternats, per parells. L'extensió de les noves rimades és tan variable, que, sense sortir del cançoner mallorquí, la *Faula* de Guillem de Torrella té 1269 versos —segons els meus comptes i d'acord amb el text que n'he establert—, mentre que la *Lletra amorosa*, que comença *Senyora graciosa...*, no en té més que 53. També és variable la mesura del vers, que es mou entre el de quatre síl·labes i el de vuit. De nou síl·labes, no en conec en poesia catalana, i el de deu ja ens porta a la cobla, a la poesia lírica o bé a la narrativa heroica, religiosa i didàctica dels segles xv i xvi endavant.

La menció d'aquests últims gèneres poètics ens serveix per fixar millor o precisar una mica i definir la poesia de les noves rimades. Cronològicament, apareixen, a Catalunya, en el segle XIII i tenen la seva esplendor en el xiv i en el xv. Si hi ha alguna perduració, ençà d'aquestes dates, és escassa i jo només en conec alguna mostra en la poesia popular¹¹. Originàriament, però, el gènere és cortesà, culte. I, tanmateix, queda tan allunyat de l'èpica culta del *Quattrocento* com de la cançó de gesta. Més elaborada, com a poesia de cort i no de carrer, que no és aquesta, no comporta la càrrega llibresca que suposa l'altra. Les noves rimades són d'una lleugeresa, d'una agilitat, així per la mesura del vers com pel *tempo* de la narració, que els possibilita fàcilment el pas a la poesia popular, on, com deia abans, trobam mostres de la seva perduració.

Això pot plantejar un problema suggerit per l'opinió, segons la

10. Vg. A. PAGÈS, *La poésie française en Catalogne du XIIIe siècle à la fin du XVe*, «Bibliothèque Méridionale», 1re série, tome XXIII, Toulouse, E. Privat éditeur, Paris, H. Didier éditeur, 1936; i també MANUEL MILÀ Y FONTANALS, *Les noves rimades. La codolada*, a *Obras Completas*, vol. III, Barcelona, Libreria de Alvaro Verdaguier, 1890.

11. Vg., per noves rimades dels segles xvi i xvii, MILÀ, *ob. cit.*, pp. 395 a 397. A Mallorca, el gènere —sobretot en la forma de codolada— persisteix fins a una època relativament propera (Vg. R. GINARD BAUÇA, *Cançoner popular de Mallorca*, vol. IV, pp. 207 a 311). En el segle xvi, n'és una bella mostra la codolada de les Germanies, recollida per J. BINIMELIS a la seva *Història general del Regne de Mallorca*. No trec a compte la represa de la codolada pels poetes de la Renaixença i posteriors.

qual el *roman courtois* neix a l'ombra de la cançó de gesta ¹². Perquè sembla evident que les noves rimades són la versió catalana del *roman courtois*. Sense entrar en discussions de prioritat, cal acceptar, sembla, la coexistència, en un moment determinat de la història de les literatures romàniques, de:

- a) les últimes mostres de la poesia llatina medieval, així en vers curt —poesia lírica, himnes, sàtira— com en hexàmetres —èpica—;
- b) de la poesia dels trobadors;
- c) de la cançó de gesta;
- d) de la narrativa en vers curt: *roman courtois*, *fabliaux* i noves rimades.

Això per no esmentar més que els gèneres més especialment destacats. Lògicament, aquests gèneres s'interferien, i la interferència anava dels gèneres populars als cultes —cal recordar el paper que la poesia popular de tradició oral té en la confecció del *roman courtois* i de la poesia trobadoresca— i dels cultes als populars. És sobre aquest sistema d'interferències que es fonamenta, cal suposar, la teoria dels tòpics estudiada per E. R. Curtius. Tant se val, doncs, discutir minuciosament qüestions de prioritat —d'altra banda, no gens mancades d'interès.

El nostre intent és tan sols aproximar-nos a una possible definició de les noves rimades entre els diversos gèneres poètics coetanis i els que s'en deriven immediatament. Aquesta possible definició és donada, al nostre entendre:

- a) pel caràcter de poesia narrativa de les noves rimades;
- b) per la forma de la seva composició, en vers ben escandit —no podem parlar, en tractar de les noves rimades, de la relativa anarquia mètrica que presenten les cançons de gesta— i d'una brevetat que les fa molt enfora tant de l'èpica culta llatina, composta comunament en hexàmetres virgilians, com de la renaixentista, que es val, com a successor d'aquest hexàmetre escolar, de l'hendecasil·lab a la italiana;
- c) per l'absència de compromís —d'*engagement*, que hauríem dit fa una quinzena d'anys—, de manera que no són gens suspectes de servir cap prestigi polític, contràriament a la cançó de gesta més

12. FRIEDERICH SCHÜRR, *Das altfranzoesische Epos*, 1926, citat per E. HOEPPFNER, *La chanson de geste et les débuts du roman courtois*, a «Mélanges A. Jeanroy», Paris, 1928. Vg. també, sobre les interferències entre *roman*, cançó de gesta i història, PAUL ZUMTHOR, *Langue, texte, énigme*, Seuil, Paris, 1975, esp. pp. 237 i ss.

autèntica, i per la manca de càrrega cultural i d'inflor retòrica, cosa que les allunya de l'èpica culta llatina i posterior;

d) pel seu punt de lirisme, donat, potser, perquè són escrites en versos curts, però és que, a més, la seva temàtica sol comprendre, més sovint, esplais d'enamorats i és expressió de sentiments íntims i percepcions pròpies de l'autor;

e) per la seva elasticitat temàtica, puix que, tot i essent el seu tema més sollicitat la requesta amorosa o la història galant, admet la temàtica religiosa, la pura didàctica i l'humor, fins a l'extrem del doi, que diríem en mallorquí, o, en anglès, del *nonsense*.

No crec que sigui gaire arriscat dir que, en una certa mesura, les noves rimades suposen el pas de la poesia a la prosa. A la prosa, ben entès, escrita amb intencions literàries, artístiques. Les noves rimades recullen un temari que ben aviat serà tractat en prosa: tractat didàctic, apòleg, novelleta sentimental. I de tota la temàtica de les noves rimades, temps a venir, només subsistirà la narrativa humorística, i aquesta, més tost en l'espècie de codolada de desbarats. No cal dir que no ens avenim a lligar amb les noves rimades els rodolins d'auca ni tan sols els proverbis rimats. La composició en noves rimades, ni tan sols en el cas de les humorístiques, no admet el joc grotesc que resulta del pur apartat de l'auca i té, d'altra banda, una intenció de contarella ben lligada, que la fa lluny de la rastellera de proverbis. Per això Milà i Fontanals advertia que *tandis que la poésie du peuple* —pensava, probablement, en els rodolins d'auca—, *quand elle chante des vers rimant deux par deux, les lie étroitement par le sens, ces deux formes* —les noves rimades i la codolada—, *qui, ordinairement du moins, n'admettaient pas le chant, tendent a briser les couples, c'est-à-dire à finir le sens dans le premier des deux vers rimés, ce qui donne à la narration des faits ou à l'exposition des idées le ton de la causerie*¹³.

A la nostra composició, l'estampa venatòria que el poema ens dóna és, no cal dir-ho, tòpica en la literatura antiga, però aquí, a més, la conquesta amorosa també s'imagina en forma de caçada. Un cavaller —el narrador— es disposa a gaudir del bon temps abrilenc —un altre tòpic literari i també de la poesia popular, on deu tenir, probablement, l'origen— i els plaers de la caça. Va, però, tot consirós, el pensament posat en la seva dama, com és de rigor en l'antiga literatura galant. La dama és, naturalment, un prodigi tal de gràcia i

13. MILÀ, *ob. cit.*, p. 361.

de beutat, que no cap en humà pensament considerar les seves excel·lències. Però no correspon com és degut a l'amor del seu cavaller¹⁴. El nostre enamorat va tan capficat, que per un moment creu que la ingrata dama és davant els seus ulls, i, esvaït el miratge, creix encara el seu dolor. Amb aquestes, veu un altre caçador, que, per l'aspecte, mostra que és de bona nissaga. També porta un esparver al puny i l'acompanyen quatre cans llebrers. S'escometen i dialoguen. El bell caçador s'identifica: «Eu suy lo dieu d'amors.» I el nostre cavaller li exposa les seves penes. El déu d'Amor blasma lleugerament les dones que no corresponen en amor als seus enamorats i diu al desconsolat que li mostrarà el camí de l'amor, i, per això, li fa present dels seus llebrers, de l'esparver i del guant de falconer. El cavaller li dóna molt extremadament les gràcies, però, així que està per reprendre el seu camí, recorda que no sap el nom dels llebrers ni el de l'esparver. Torna enrera per demanar-los, i el déu li aclareix l'allegoria: els llebrers es diuen Humilitat, Lleialtat, Fermetat i Esperança, l'aucell ha nom Mercè, i el guant, Secret Cor e Temprat. Són les armes per portar la relació amorosa a bona fi. El poema és inacabat, en l'única còpia que ens en ha pervengut. Quan el cavaller respon al déu que posarà tot el seu esperit i tota la seva saviesa a recordar les seves paraules, el déu comença un parlament, del qual no en tenim més que les tres paraules inicials: «Aquella que estimau...»

Aquest poema no ha estat publicat mai fins ara, tret dels fragments que en transcriu Massó i Torrents al seu *Repertori*. Val la pena, crec, de donar-lo a conèixer, sols que sigui com a aportació a un possible estudi acurat de la nostra poesia cortesa medieval.

14. La manca de correspondència, per part de la dama, a la requesta amorosa és tema constant de la poesia: ja sigui tractat humorísticament, a la manera de Guillem d'Aquitània, ja dicti a Boccaccio la cruel i exemplar història de Nastagio degli Onesti.

Text

1a 83 r

L'altrir, el mes d'abril,
 quan li auzells gentil
 fan lurs xants divisits
 4 per los vergés florits,
 mudan lur dolça vots,
 q'ouí brular la dotz
 d'aygua per li vert full
 8 e pels prats vey li brull
 verdejar e les flors
 ab diversses odors
 consonants a plazer,
 12 car cest mes o requer
 més qu'altre mes de l'an,
 eu mis al lats mon bran,
 e, car tothom se deu tenir joyós,
 16 en cest mes graciós,
 eu pris mon sperver
 per què pusqués aver
 plaer en pendre çaça;
 20 e, car fin·amor laça
 lo voler e lo sen
 d'aycell qui dretxamén
 serf si dons leyalmens,
 24 eu mis tots mos·v·sens
 en pensar la bellea,
 beutat e gentilea
 e·l gay acoliment
 28 e·l plasent vis risent
 e l'amorós scull
 de mi don, car jes null
 hom no pot cossirar
 32 sa beutat, car formar
 la volch Déu ses defaut,
 mas fech li Déu tan aut
 cor e tan seyoril

1 b

- 36 vars me, que · l suy umil
ab ferm cor e leal,
que mon prear no · m val
que · m vull · aver mercè.
- 40 Es eu era, so cre,
encantat, car avís
m'era que · l seu dolç ris
fos denan mon visatge:
- 44 sapjats que mon coratge
era trestot en leys,
pensant que · l major reys
del món fóra cabits
- 48 del seu bel cos polits
a servir es honrrar;
mas m'era trop amar
quan eu me cossirava
- 52 la dolor que · m pensava
e · l turment e la pena
que · l cor dins mon cos mena,
per tal que pogués segre
- 56 son voler e consegre
joy del seu cors plasent.
Ab tant eu vi present
venir · i · caçador:
- 60 bé · n parech que · n amor
avia son cor mis,
car trop era jolis,
amorós, aculient,
- 64 ben parlant, avinent,
e · n tots sos fayts pervença
ach d'om d'alta semença.
E portech · i · auzell
- 68 en son puny, lo pus bell
que anch null hom vis:
bé crey de paradís
l'ach tret, tan fo plasent.
- 72 E menech exament
quatre lebrers al lats,
grans, ben fayts e delgats.
E vench tot dret vars me,

- 76 e tan luny com me ve
me cridech tot en alt
e dix me bé asalt:
«Déu os do gaug e bé!»
- 80 Es eu atureu me
e retí · l les saluts,
segons que · apercebuts
puch ésser al respondre.
- 84 En après, ses resondre,
ell me dix, tot asaut:
«Privar de bé e de gaug
deuria hom la dona
- 88 que a son leal serf dóna
pena, mal ni turmén.
Si · us volets, breumén
vos faray tal dretxura,
- 92 qu · a leys serà trop dura
ques amats a sofrir.»
Eu tantost vau li dir:
«¿Qui ets vos, qui poder
- 96 avets en desplaer
ffer a leys qui tan val,
amich, si Déu me sal?»
«Eu suy lo dieu d'Amors.»
- 100 «Ay, lo meu car senyors!
Per mercè · us prech no sia,
car leys en cuy solia
prets, beutat e jovén
- 104 no m'a fayt fallimén,
ni crey a vós negús.
Mas sabtes qui · us acús?
Amor, qui me destreny
- 108 e sa leys no l'ateny
ni · l fa sofrir l'ardor,
ques eu dins lo meu cor
pas nuyt e jorn penan,
- 112 car si Amor fés tan,
que sols mi dons sabés
com suy liat après
sots son cor seyoril,

2 b

3 a 84 r (85)

- 116 bé cresi que humil
 fóra lavors vars me.
 Mas quan a mi sové
 que Amor jes no força
 120 mi dons, sí com reforça
 me, del cor cuyg morir.
 Per què, senyor, requir
 vostra gran seyoria,
 124 que · m mostrets en qual via
 ne com se porà far
 poray Amor trobar
 que vars me la retenya.»
 128 Es ell me dix: «L'ansenya
 vos mostraray d'amar
 e · us diray en qual far
 la porets conquistar.
 132 Amor se vol caçar
 ab ceschs · iiij^e · lebrés.
 E sapjats qu · en après
 se pren ab cest auzell,
 136 lo qual vesets tan bell
 en mon puny jent seser.
 E vol se retener
 ab lo gant ques eu port,
 140 en què l'auzell deport
 troba mays que en re. 3 b
 E, pux que dit vos he
 com se pot conquerir
 144 Amor e retenir,
 eu vull far tal present,
 qu · eu vos do de present
 l'auzell, lo gant e · ls cas.»
 148 Es eu li vau les mas
 baysar e puxs los pes,
 e retí · l grans mercès
 e pris l'auzell al puny.
 152 Mas jes no fuy al luny
 al gant ni al cas pendre,
 e vull lo nom retendre
 del auzell e del cas

- 156 e dels gants, que · m menbràs
com me · n fos retornats.
E vau li dir: «Si · us plats,
senyor, vullau me dir
- 160 e com se fay, so mir,
l'auzell e · ls cas e · l gant,
car sapjats ignorant
seria al nompnar.»
- 164 «Raysó és que declar»,
dix l'alt senyor presats,
«per què m'o demandats.
- «Sapjats que cell lebrer
- 168 que soltarets primer
a nom Humilitat,
car l'om enamorat
- 172 car axi · s mena ffil
Amor a son capdull.
- «En après eu vos vull
lo segon nompnar de grat:
- 176 sapjats que Leyaltat
se fay per dret nomnar,
car l'om deu aver car
veray cor e leal,
- 180 que un pugès no val
hom si leal no és.
- «Lo terç a nom, après,
Ffermetat, que remort
- 184 tot mal vici que port
l'om de dins son coratge,
car no pot ésser satge
sens fermetat en se.
- «En après vos diré
del quart la remembrança:
sapjats que Sperança
se fay per dret nompnar,

- 192 car hom no pot amar
 bê ni adretxamén
 si no met son entén
 en sperar lo fruyg
- 196 d'amar, qui ges no fug
 al leal servidor
 qui té dins en son cor
 los lebrers encoblats. 4 b
- 200 «E pux que ·us ay nompnats
 cascú per son renom,
 raysó és que lo nom
 de l'auzell vos declar:
- 204 Mercè se fay clamar
 per totes parts del món,
 e quan los lebrés són
 ensolcats contr ·Amor
- 208 Mercè tantost socor,
 que la ·n pren e l'affera
 e li mena tal guerra,
 qu ·ella va on voldrets.
- 212 «E pux, can vós aurets
 Amor mesa a bon port,
 vullats aver recort
 del nom del gant: sapjats
- 216 Secret Cor e Temprats
 se fay nompnar per drets,
 car l'om, can és secrets
 e temprats en tenir
- 220 ço qu ·a les vetz vol dir,
 no ha prets en valor
 e, segons dreyg d'Amor,
 merex aver corona,
- 224 e mays que de sa dona
 deu amor conquerer.
 Per què, si retener
 podets lo gant e ·ls cas
- 228 e ·l gay auzel cerquats,
 sapjats que vós aurets
 d'amar tot quan volrets.» 5 a 85 v

232 «Senyor, al retener
metray cor e saber
de tot açò.» «Sapjats»,
ell me dix, «leys c'amats...»

J. VIDAL ALCOVER

1. *L'altrir*, en el sentit de 'l'altre dia', un dia passat, no precisament l'anterior a aquell en què es parla, però de data recent, és un mot occità, l'autrier' en la seva forma més correcta: de manera que la usada pel nostre poeta és una catalanització de la forma occitana.

2. *li auzells gentil*: en cat. seria 'los aucells gentils'; en bon occ. sobra la '-s' del substantiu.

3. *xants* és gallicisme: en cat. i en occ. seria 'cants', *divisits*, 'diversos', és mot cat.

4. Construcció correcta. Vg., però, el v. 7.

5. *mudan* (= 'mudant': vg. la nota introductòria), 'canviant': entenguem-lo en l'accepció musical que té el substantiu 'mudança', *vots*: occ. per 'veu'.

6. *oui*, de l'Inf. 'oure': cat. El corresponent occ. és 'auzir'. *brular* per 'brullar' (vg. nota intr.) o, avui (DG), 'brollar', *dotz*: occ. per 'deu', com l'anterior *vots*; la diferència '-s', '-z' no crec que tenguí cap rellevança enllà la pura graïa.

7. *per li vert full*: Cf. v. 4 i vg. nota intr.

8. *vey*, 1.ª pers. pres. Ind. de 'veure' (o 'veer', 'veser') cat. o de l'occ. 'veire' (o 'veder', 'veir', 'vezer'). Notem l'eficàcia literària de valer-se en un mateix temps narratiu de dos diversos temps verbals, el passat (*oui*) i el present (*vey*). *brull*, 'brolla' (DG) o, millor, 'brots', els tanys nous de les plantes, és paraula cat.

9-10. *flors* rimant amb *odors* seria, avui, incorrecte, tant en la Normativa —si és que existeix una Fonètica normativa en català— com en qualsevol de les modalitats de la Llengua: seria, tal volta, possible en reductes dialectals i no sé si en l'antic occ. PERE BOHIGAS, *La llengua de Jacme i Pere March*, escriu: «Des d'època remota el provençal dels trobadors catalans es caracteritza pel fet de rimar vocals que en provençal són obertes, amb vocals tancades.» Sembla insinuar que els nostres trobadors s'avenien a valer-se de rimes falses. Els estudis sobre Fonètica del català, així històrics com de l'estat actual de la Llengua, són escassos i molt insuficients. No gosaré, doncs, pronunciar-me sobre aquest punt de les rimes dubtoses, si no és aventurant, potser, una opinió sobre algun cas concret. Aquesta mateixa rima, *flors-odors*, la trobam a Guillem de Torrella, poeta que jo proposaria, amb preferència sobre els Marchs, com a possible autor del nostre poema.

11. *consonants ab plazer*, 'que s'acorden amb el plaer', que són plaenteres. Per la '-z-' de *plazer*, vg. el que dic. a la nota al v. 6, i, d'altra banda, cf. infra formes del mateix mot o dels seus derivats amb '-s-' o sense cons. intervocàlica.

12. *cest*: occ. per 'aquest'. Els demostratius són sempre usats en les seves formes occ.: *aycell*, *cell*, *ceschs*, *cest*, *leys*. o, 'ho'. *requer*: forma plena en lloc de la incoactiva actual 'requereix'; és mot cat.; l'Inf., a més de 'requerir', és també 'requerer', 'requerre' i 'requirir' (c. infra v. 122).

13. Avui diríem: 'més que cap altre mes de l'any' o potser 'més que un altre...'

14. *eu*: les formes occ. del pronom de 1.ª pers. són *eu* i *ieu* (quasi sempre escrit *yeu*); el copista del Cançoner mallorquí usa sistemàticament la forma *eu*. *mis*, de *metre*, 'posar': és mot cat. *bran*, 'espasa': és una paraula d'origen germànic (vg. DCVB), ben coneguda en la llengua dels trobadors i en la dels poetes de noves rimades, en el significat d'espasa, genèricament, no en l'específic d'«espasa que es manejava amb les dues mans», segons la sola accepció que en dona el DCVB. El v. sencer significa: 'vaig cenyir la meva espasa', vaig posar-me l'espasa al costat (*lats*, doc. també en la forma *llats*, rarament sense '-s': occ.).

15. Vers de bon ritme —un decasíllab, sempre harmonitzable amb l'hexasíllab—, però que, evidentment, trenca la regularitat mètrica de la composició. Per a la nostra sensibilitat, és un encert d'estil, però cal preguntar-nos si aquest encert és intencionat o ha sortit per atzar i el poeta l'ha mantengut per via de llicència retòrica. *se deu tenir joyós*, 'cal que es mantengui alegre': 'deure' és, en aquest poema, el verb d'obligació, per 'caler' o 'caldre', que apareixen, en canvi, a altres composicions del mateix caçoner. *joyós* és un gallicisme, incorporat, però, al cat., com també a altres llengües romàniques.

16. *e en cest mes* al còdex: probablement, error del copista, que ha repetit la 'e' inicial: és difícil interpretar aquesta 'e' en el sentit intensiu de 'i sobretot'.

17. *pris*, perf. de 'prendre' (o 'pendre'). Entre aquest mot i el següent hi ha, al ms., escrit i barrat, *al lats*. A *sperver*, cal suposar una 'e-' inicial, ben clara, pel bon escandiment del vers, com, d'altra banda, a tots els mots en general —les excepcions són escasses— de la llengua antiga amb 's-' davant cons. Vg. infra, esp. vv. 190 i 195.

18. *pusqués*, 1.ª pers. imperf. Subj. de 'poder' (o 'porer'); alterna amb la forma *pogués* (v. 55).

19. *plær*: he restaurat així l'abreviatura del ms. que supleix les dues vocals perquè l'escandiment del vers ho requereix i, d'altra banda, no contradiu altres formes del mateix mot, o dels seus derivats, que hi ha en el mateix poema (v. 96). *pendre* és la forma més usual d'aquest infinitiu (= 'prendre') en la llengua antiga.

20. *fin·amor*, 'fina amor', la bona amor, oposada a la folla amor, segons el tòpic de la poesia cortesana en la relació amorosa, entenent *fin* en el sentit de 'molt forta', 'extremada' (DCVB), *laça*, 'llaça', 'estreny', 'lliga'.

21. *lo voler e lo sen*: entenem 'la voluntat i l'enteniment'.

22. *aycell*: occ.; vg. supra nota al v. 12. *dretxamén*: occ. (derivat de *dreyg*: vg. infra v. 222) per 'dretament'. La rima *sen -dretxamén*, amb 'e' oberta (o neutra) la primera i tancada la segona, no sembla correcta.

23. *serf*, forma plena verbal per la incoativa actual 'serveix' (cf. nota v. 12). *si dones* al ms., per 'si dons' (vg. nota intr.): 'la seva dona', l'estimada: *dons* deriva de *dominus* perquè, en la relació amorosa cortesa, la dona, com a destinatari de l'amor cavalleresc, tenia la plenitud de drets del senyor en la relació feudal (cf. l'expressió 'mi dueño' en el vocabulari amorós idèntic del cast.) *leyalmens*, per 'leialmèn' o 'leialment' (= 'lleialment'): aquesta '-s', usada aquí pel poeta per la consonància amb el vers següent, és explicada de manera poc convincent pels gramàtics (vg. ANGLADE, *Gramatique de l'ancien provençal*, p. 354); cal suposar que el seu ús, almenys pels nostres poetes, no devia obeir a cap rigor normatiu.

24. *sens*, aquí, en el sentit, i que se m'excusi la redundància, de 'sentit', això és, sentits corporals. Per la rima incorrecta, vg. supra nota v. 22.

25 i 26. *bellea* i *gentilea* són formes pròpies del cat. antic, que en occ. portarien '-z-' intervocàlica; en aquesta època, tanmateix, alternaven les formes cat. sense '-s-' amb les que la portaven: Pere March fa rimar *abtesa* amb *fortelea*, i devien rimar, a les orelles del poeta, encara que el copista no en transcrivís el so. Advertiu la construcció de *pensar* com a transitiu, en el sentit de 'considerar', 'reflexionar sobre'.

27. *gay*, 'alegre', és un occ., tot i que l'usen els nostres autors antics, des de R. Llull fins a Jaume Roig (vg. DCVB). *acoliment*, 'acolliment'.

28. *plasant*, *risent*, formes occ. per 'plaent', 'rient' (avui 'rialler' o 'rioler'); vg., per *plasant*, notes als vv. 11 i 19. *vis*: occ. per 'cara'.

29. *scull*, interpret: 'escolh' o 'escuelh', 'conducta', 'comportament'.

30. *de mi don*: en bon occ. hauria de dur una '-s' (vg. nota v. 23). Advertiu, en aquest fragment —vv. 25 a 29—, les qualitats de la dona ideal: dues vegades bella —no sé discernir la manca possible de sinonímia entre *bellea* i *beutat*—, d'alegre acollença, de cara plaent i riallera i de saludable aspecte amorós. És tot un codi d'atractius per la bellesa i l'alegria: una resplendent salut interior, ben allunyat de l'ideal femení d'altres èpoques, del Barroc, dominat per la idea de la dignitat, o del Romànticisme, tot confús de malures exquisides. *jes*, 'gens', en el sentit de 'de cap manera', *null*, 'cap'.

31. *cossirar*: occ. per 'consirar' (= 'considerar'). Entenem aquesta frase, contenguda en els vv. 30 a 32: 'perquè de cap manera cap home no pot considerar la seva

- beutat'. Observem la doble negació, *null hom no*, intensificada encara per la partícula *jes*. Vg. infra nota al v. 69.
33. *volch*, 3.ª pers. del perf. de 'voler'. *ses*, 'sense', *defaut*, occ. per 'defalt' del cat. antic, 'defecte' o 'falta'.
34. *fech*, 3.ª pers. del perf. de 'fer'. *aut*, occ. per 'alt'.
35. *cor*, en el sentit metafòric d'esperit, 'ànim'. *seyoril*, 'senyoril'.
36. *vars*, 'envers' o 'vers': occ., més correctament escrit *vas*. *suy*, 'sóc', entenent la frase: 'que li sóc humil'; també podríem interpretar *suy* com a gallicisme, per l'occ. 'sec' o el cat. 'seguesc', de l'Inf. 'segre' o 'seguir', en el sentit d'obeir segons les regles del vassallatge feudal.
37. *leal*, per 'lleial': la '-i-' de la forma moderna s'explica perquè l'antic 'lleal' es va refer sobre 'lleí' (cf., tanmateix, supra la forma 'leyalmens', v. 23).
38. *prear*: la interpretació fàcil és entendre 'presar' i llegir la frase: «perquè el meu valer (la meua vàlua espiritual) no és prou (no val) perquè ella...»; però també podem entendre 'pregar', i donar, així, un sentit més lògic als vv. 38 i 39: «perquè els meus prec's no em valen perquè ella vulgui tenir compassió de mi»; no crec que sigui difícil explicar 'prear' partint de les formes llemosines 'preiar' (= 'pregar') o 'paiar' (= 'pagar'), segons ANGLADE, p. 164; si no és que es tracta d'una distracció del copista, per un encreuament amb 'prear' (= 'presar'), mot freqüent en aquests textos.
40. *Es*: la copulativa *e*, en aquest cançoner, porta sempre '-s' com a vocal eufònica d'enllaç amb mot començant per voc.; en altres textos, aquesta cons. és '-z'. *so*, 'ço', 'això'. *cre*, occ. per 'creu' del cat. antic, 'crec' de l'actual; coexisteix amb la forma 'crey' (v. 70).
41. *encantat*, 'encisat'. *avis*, 'aparença', 'semblança': 'ésser avis (d'una cosa)' significa, en aquest text, i en altres del mateix cançoner, 'semblar', 'aparèixer'.
42. *ris*, 'somriure'.
43. *denan*, 'davant'. *visatge*, 'vista'.
44. *sapjats*: transcrit amb '-j-' pel so africacat d'aquest grup consonàntic, atestat per la troballa, en el mateix cançoner, de formes amb '-ch-': *sapchats*. Aquest Imp. és la fórmula de la introducció en la resposta del diàleg, en aquest poema i semblants de l'època.
45. *trestot*: cat. (la forma occ. seria 'trestuit'), 'del tot'.
46. *reys*: amb la '-s' normativa de l'occ. per consonar amb 'leys'.
47. *cabits*, 'ocupat': la '-s' normativa, com abans, però aquí sense raó de consonància, ja que el mot rim del v. següent segueix la mateixa norma. Entenc aquest v. i els dos següents: «pensar que el major rei del món s'ocuparia del seu cos polític, per servir-lo i per honrar-lo».
50. *trop*, 'molt': freqüent en la llengua antiga, sovint alternant amb 'fort'. *amar*, occ. per 'amarg'.
- 50 a 57. La frase compresa en aquests versos, la interpret així: «Però era per mi molt amarg quan considerava per mi mateix la dolor que se'm presentava, i el turment i la pena que el cor porta dins el cos per tal de poder seguir la seva voluntat i aconseguir alegria del seu cos plaent. *cos* (v. 54) i *cors* (v. 57), 'cos'.
62. *jolis*, amb la '-s' normativa per consonar amb l'anterior *mis*: és gallicisme, en el sentit de 'bell, no d'alegre', com el cat. 'joliu' (que és el mateix mot), tot i que els poetes de la Renaixença l'usassin de vegades en aquesta última accepció.
63. *aculient*, 'acollent': la '-i-', aquí és pur signe de palatalització.
65. *fayts*, occ. per 'fets', per vença, occ.: 'aparença'.
66. *ach* és la forma del perf. d' 'haver', però aquí cal entendre'l —com sovint en la narrativa de les noves rimades— en el sentit iteratiu d' 'havia', o 'tenia', i no en el perfectiu. Igual per *portech* (v. 67) i per *menech* (v. 72) i encara per *ach tret* del v. 71. *semença*, 'llavor', en aquest cas, 'nissaga', 'avior'.
68. *pus*, 'més': viu avui en mallorquí, però únicament com a partícula de negació.
69. *anch*, 'mai'. *vis*, 3.ª pers. del perf. de 'veure' (cf. nota v. 8); més endavant trobam una altra forma: *ve* (v. 76); el sentit 'vegé', 'va veure' o 'ha vist' no és dubtós. El vers és mancat d'una síl·laba. MASSÓ TORRENTS la supleix, intercalant un *no* entre *hom* i *vis*; sembla més bona solució que interpretar l'abreviatura *ho* amb ratlla a dalt per 'home'. El vers conté, a més, l'anomalia de presentar, en el ms., *que*

sense abreujar i sense la '-s' final d'enllaç fònic que apareix, en canvi, en altres casos del mateix text. L'hem deixat, finalment, tal com una transcripció que no oferís problemes mètrics exigiria, només que sigui per mostrar un exemple de frase negativa sense la doble negació.

70. *crey*, 'crec': occ. (vg. nota v. 40). *de paradis*: és un d'aquests noms de lloc que no requerien article en la llengua antiga; d'altres eren 'infern', 'terra', 'mar'; el tret és viu encara en la bona parla de Mallorca (Vg. MOLL. *Gramàtica històrica*, p. 324).

71. *tref*, part. passat de 'treure', forma cat. fo. 3.ª pers. perf. d' 'ésser', en el sentit de l'imperf. 'era': vg. supra nota v. 66.

72. *exament*, 'igualmente', 'també'.

74. *fayts*, occ. per 'fets', *delgats*, 'prim's', 'esvelts'.

75. *vench*, 3.ª pers. perf. de 'venir'.

76. *ve*: cf. nota v. 69.

78. *dix*, forma cat. del perf. en comptes de l'occ. 'dis'. *asalt*, 'convenient', 'agradable': és mot característic de la poesia trobadoresca; en bon occ. la forma correcta és 'asaut', i aquí es podria haver usada, perquè també 'alt' en occ. és 'aut'.

79. *os*, probablement 'vos', que el copista no escriu perquè deu considerar la semiconsonant involucrada en la '-u' de *Déu*: el ms. du les dues paraules juntes, *Deuos*, sense espai en blanc ni abreviautra. *gaug*, 'goig': vg. infra nota v. 86.

80. *atureu*: supòs que és forma occ., però la solució -AUI>-eu no la veig enregistrada a cap gramàtica històrica ni a cap vocabulari; normalment, hauria d'sser 'aturey'. Que és 1.ª pers. del perf., no ofereix dubte.

81. *retí·l*, 'li vaig retre' (= 'li vaig tornar'): cat. *saluts*, 'salutacions', 'escomesa'.

82. *apercebuts*, amb restauració de la '-s' normativa per consonar amb l'anterior *saluts* (d'altra banda, aquesta '-s' sol aparèixer normalment en tots els participis, tractant-se de textos similars al que examinem): entenguí's 'intelligent', 'cortès', i els dos vv., 82 i 83: 'tan hàbil com puc ésser en respondre'.

83. *Transcrib ésser* perquè així em sembla que ho exigeix el bon ritme del v. *al* més Inf.: construcció corrent en la llengua antiga; sobre aquest punt, vg. J. SOLÀ, *Estudis de Sintaxi Catalana*, I, pp. 21 ss.

84. *En après*, o *enaprés*, 'llavors', 'després'. *resondre*: potser 'reisondre', 'reisonir' o 'resonar', amb el significat de 'motar', volent dir, el v.: «sense dir cap paraula (de resposta a l'escomesa del poeta)».

86. *gaug*: potser en occ. no hi havia palatalització, cosa que fa més correcta la rima amb l'anterior *asaut*.

88. *serf*, 'servent': cat.; la forma occ. seria 'sirvén'.

90. *us*, 'vós', i així ho exigeix el bon escandiment del v.; la lliçó del ms. no és, tanmateix, gens dubtosa. *volets*: occ. 'voleu'.

91. *faray*: occ. 'faré'. *dretxura*: occ. per 'dretura', en el sentit de 'cami' o 'guia'.

92. *leys*: cf. nota v. 12; 'aquella'.

93. Interpret els quatre vv., 90 a 93: «Si vós voleu, us faré tal sentència (o us donaré tal adreça), que serà molt dura per a aquella que vós us complaeu a suportar.»

94. *tantost*, 'tot d'una', 'de seguida', *vau*, 1.ª pers. de l'auxiliar del perf. perifràstic en la llengua antiga. La construcció del temps compost amb el pronom intercalat entre les dues formes verbals és freqüent en la llengua ant.: *vau li dir*, 'li vaig dir', *semblar vos hien*, 'us semblarien' (G. de Torrella, *La Faula*).

95. *ets*, 5.ª pers. pres. Ind. verb ésser: és la forma ant. cat. i occ.

96. *avets*, 'teniu', del verb haver: forma ant. cat. i occ.

98. *si Déu me sal*: és fórmula de reforçament d'una asseveració o expressa també admiració davant algun fet o circumstància extraordinaris, 'així Déu em salví'. El Subj. pres. sense desinència era freqüent en la llengua ant. cat., com és avui corrent en mall.: vg. infra *declar* (v. 164 i 203), *port* (v. 184).

99. *suy*: occ. pel cat. ant. 'son', actual 'sóc'. *dieu*, i no 'déu' (o, millor, 'déus'), per gallicisme. *Amors* —com *senyors* del v. següent— amb la '-s' normativa restablerta.

101. Entenc: «Per mercè, us prec no sia (acomplida l'amenaça de fer un desplaer a la meua dona)».

102. *cuy*: la lliçó del ms. no és dubtosa, però tal volta podem llegir 'qui'; *cuy*

és forma coneguda de l'occ. i també, esporàdicament, del cat. ant. (vg. BADIA MARGARIT, *Gramàtica històrica catalana*, p. 289; cita FOUCHÉ, *Morphologie historique*, p. 71), en funció d'ac., dat. i gen. (segons ANGLADE, *op. cit.*, p. 253) o de dat. i gen. (segons DCVB); si acceptam la lliçó *cuy* en aquest text, caldrà ampliar-ho a l'abl. Entenc aquest v. i el següent: «car aquella en la qual solia (trobar) mèrit, bellesa i joventut».

104. *fallimèn*, 'ofensa', 'engany'.

105. *negús*: occ. por 'negú' o 'negun' del cat. ant., actual 'ningú'. Aquests dos vv., 104 i 105, són de significat obscur. Entenc: «no m'ha fet ofensa (o no m'ha enganyat) i a vós, no crec que (us hagi ofès o enganyat) ningú»; més difícil és la interpretació: «no m'ha enganyat (a mi) ni crec que a vós ni a ningú».

106. *sabets*, 'sabeu', *acús*, 'denuncii'.

107. *destreny*: occ., 'turmenta'.

108. *leys*, amb la '-s' restablerta, 'lleí'.

109. *ni-l [a sofrir]*: sobreentenguem 'a ella', com en el v. anterior; la reducció de la forma pronominal, com al v. 36.

111. *nuyt*: occ., 'nit'.

112. *fés*: cat., en occ. seria 'fezès'.

113. *sols*, 'solament que', 'només que', *mi dons*, cod. *mi donchs* (vg. nota intr.).

114. *liat*: occ., 'lligat'.

116. *crexi*: forma, també documentada, com *crey* i *cre*, de la 1.ª pers. pres. Ind. de 'creire', cat. 'creure'.

118. *sovè*: és verb occ. i cat., però aquesta forma sembla cat.; en occ. seria 'sovenh' o 'soven'.

119. *força*, 'obliga'. Cal hiatus entre els dos primers mots del v., marcat al ms.: no hi ha aglutinació abreujada.

120. *mi dons*: cod. *mi donchs* (vg. supra i nota intr.). *reforça*, com abans 'obliga doblement'.

121. *cuyg*: occ., de 'cujar', cat. 'cuidar'.

122. *requir*, de 'requirir' (vg. supra nota v. 12).

124. *mostrets*, 'mostreu', *en qual via*, 'per quin camí': en mall. és viva l'expressió «en via ninguna» per significar 'enlloc' i també 'de cap manera'.

125. *ne*, alternant amb *ni*: copulativa aquí en sentit positiu, com és freqüent en la llengua ant. *porà*: les formes del fut. i del cond. eren freqüentment sense '-d-' en la llengua antiga, com ho són avui en mall. (Id. per l'Inf. 'porer'; no, però, el subst. 'poder').

127. *retenya*: occ. per 'retenga' o 'retingui'. Tot aquest fragment, del v. 106 al 127, que en podríem anomenar retrats amorosos, són tòpics en la poesia cortesà de l'època: acusa al déu d'Amor que l'amor obra injustament i fa parts i quarts amb ell i l'estimada, ja que ell empara tots els patiments de la passió amorosa, sense que la indiferència d'ella hi posi remei, i li suplica, per això, que li mostri quina és l'estratègia millor per obtenir el favor de la dona.

128. *ansenya*, 'ensenya', 'signe' o 'senyal', en el sentit de 'camí' o 'guia'.

130. *en qual far*: Inf. substantivat: 'en quin fer' o 'en quina manera de fer'.

132. *se vol caçar*, 'vol ser caçat', 'cal caçar-lo'.

133. *ceschs*: vg. nota v. 12; no veig aquesta forma als vocabularis; sembla un gallicisme o una mala transcripció per 'ceux'. El déu d'Amor parla un llenguatge més accentuadament cortesà —i la moda cortesana començava a esser francesa— que no el narrador. (Cf. *La Faula*, de G. de Torrella, on parlen francès el personatges de la cort del rei Artús.) *lebrés*, 'llebrers' (vg. nota intr.).

136. *vesets*: occ., 'veieu', en cat. ant. 'veets', 'vets'.

137. *jent*, 'gent' i també 'gint': occ., paraula característica de la poesia cortesà, on la noció de gentilesa té un sentit especialment singular; 'gentilment', 'agradablement', *seser*: occ. en el sentit de 'reposar (sobre alguna cosa)', 'estar'; cat. ant., i també occ., 'seure'.

138. *vol se*: entenguem, l'amor. *retener*, com 'retenir' i 'retendre'.

139. *gant*: occ., 'guant'.

140. *en què*: cal entendre «en prendre l'amor i retenir-lo», no en estar-se en el quant. *deport*, 'diversió'.

141. *mays*: occ., 'més'. *re*: avui, a la banda del català que s'usa aquesta forma, sol esser pronunciada amb 'e' oberta, cosa que falseja la rima amb *he*.
143. *conquerir*, conviuint amb 'conquistar' i 'conquerer'.
145. Adverteixi's l'absència del pronom: avui diríem «vull fer-vos».
146. *de present*: 'ara mateix', 'a l'acte'; és fórmula del llenguatge jurídic.
147. *cas*, 'cans', sense la '-n' —com a *mas* del v. següent— per occ.
149. *puxs*: cat., 'puix' o 'puis' (= 'després'); la forma occ. era 'pois'.
150. *reti*: cat., de 'retre'; en occ. seria, si de *cas*, 'retrey'. (Vg. supra nota v. 81.)
- 152 i 153. Entenc: «Però no m'havia fet lluny, en haver pres el quant i els cans».
154. *retendre*, amb 'retenir' i 'retener' (vg. supra nota v. 138); no trob aquesta forma als vocabularis: és feta, indubtablement, per analogia, sobre el model de 'pendre' i potser aquí només per obtenir la rima.
156. *que · m menbràs*, 'a fi que me'n recordàs'.
157. *com me'n fos retornats*, 'quan ja me n'hauria retornat'.
159. *vullau*: forma cat. en lloc de l'occ. 'vullats'.
160. La lectura no sembla dubtosa, però el sentit és obscur. On llegim *so mir* (i entenem: 'això mir', 'això em preocupa'), sembla que hi hauria d'haver un Inf. equivalent a 'nomnar', per entendre 'com se fa anomenar l'aucell i els cans...' (la concordància del verb en sing. amb un subjecte col·lectiu no és insòlita ni incorrecta en la llengua ant.); però, partint de la nostra lectura, només podem entendre: «i com se fa (= com es maneja, com cal actuar, entendre's) amb l'aucell i els cans i el quant». No hi ha dubte, naturalment, de l'artifici: el narrador ha de posar la qüestió de la identitat dels animals i l'objecte que el déu li dona, per possibilitar l'allegoria.
- 162 i 163. El sentit d'aquests dos vv. és més fàcil de donar: manca només l'enllaç 'que': «car sapigueu que seria ignorant en (= a l'hora de) cridar-los (o anomenar-los)».
164. *Raysò*: occ., 'raó', en sentit de 'seny', 'sentit comú'.
165. *presats*: occ., 'preuat', 'de mèrit'; amb la '-s' restaurada per raó de rima.
168. *soltarets*, de 'soltar', occ. i cat., 'amollar'.
- 172 i 173. 'Portar-se el fil al seu cabdell' sembla una parèmia, significat 'treure profit', 'acréixer'.
175. *v*. massa llarg; no veig solució per refer-lo en la mesura correcta.
177. *per dret*: la fórmula es repeteix dues vegades més (vv. 191 i 217), 'legítimament'.
178. *deu aver car*, 'cal que tengui en estimació'.
179. *veray*: occ. per 'ver'.
180. *puçès*: el puçès era una moneda de molt poc valor, encunyada a França i després a Catalunya; vg. DCVB.
183. *remort*, de 'remordre': occ., 'rosega', 'destrossa'.
186. *car*: cod. *cor*, errada evident del copista. *satge*: un altre gallicisme del déu d'Amor; 'savi', 'prudent' (fr. 'sage').
189. *remembrança*, 'memòria', això és, «el nom a fi que el recordeu».
190. *sapiats* no ens decidim a llegir-lo amb tres síl·labes; millor és restablir la 'E' del mot *Sperança* i marcar el corresponent hiatus amb l'anterior *que*, cosa que, a més, confirma el v. 195.
193. *adretxamèn*: occ., 'dretament'; vg. nota v. 22.
194. *entén*: occ., 'intent', 'enteniment', 'pensament'.
195. *fruyg*: occ., per 'fruit'.
196. *fug*: la rima exigeix, aquí, la palatalització.
198. *dins en*: una loc. adv. equivalent a la del v. 185, *de dins*, resolta diferentment.
199. *encoblats*: occ. i cat., 'encollats', això és, 'reunits', 'fent colla'.
200. *ay*, conviuint amb *he*: occ.
201. *renom*, crec que aquí cal entendre'l en el sentit de 'nom propi'. *casçú*, 'cadascú' o 'cadascun': occ., viu, tanmateix, en la parla rústica de Mallorca.
204. *clamar*, 'cridar', 'anomenar': occ. i cat.
207. *ensolcats*: cat., 'adreçats', 'dirigits'.
208. *socor*, 'socorre'; sense desinència o vocal de recolzament en la llengua ant., com en el mall. actual; segurament pronunciada com a 'r', cosa que donava una petita incorrecció de rima.

209. *la'n pren*, potser 'l'emprèn', però més probablement 'la pren', amb una 'n' sobrera, freqüent en la llengua ant. i en el llenguatge popular; *lan pren* al cod.
210. *guerra*: cod. *gerra*.
211. *ella*: entengui's l'amor, femení en la llengua ant.
213. *mesa*, part. fem. de 'metre'; 'portada', 'posada'.
214. Abans de *vullats* cal suposar un 'que' o un 'e' pel bon sentit de la frase segons la sintaxi moderna, però la llengua ant. prescindia sovint d'aquests enllaços: cf. infra, la manca d'un 'que' entre els vv. 215 i 216.
- 217 i 218. *drets i secrets*: restableix la '-s' normativa, equivocant-se en el primer mot: en el v. anterior l'havia restablerta per exigències de rima.
220. *a les vets*, 'sovint' o 'de vegades'; occ.
221. *no ha pretz en valor*, 'no té preu valorable'.
222. *dreyg*: occ., 'dret'; vg. supra (*dretxamèn, dretxura*) i nota intr.
224. *e mays que*, 'i més que mai', o 'i més sí'.
226. *Per què*, 'per la qual cosa'. *retener* i, abans, *conquerer*: podria haver elegit 'conquerir' i 'retenir', presents en el mateix text; l'elecció no indica inclinació per l'una o per l'altra llengua: en occ. i en cat. són documentades totes dues formes.
228. *auzel*: és la sola vegada que aquest mot ve escrit sense marcar la palatal; és la forma occ. correcta. *cerquats*: una de les diverses formes de transcriure el so 'k', llegim 'cercats'.
229. *sapjats*: cod. *siats*; transcriu així pel sentit de tot el context.
233. També podria puntuar: *de tot açò, sapjats*. I que el parlament interromput pel copista del déu d'Amor començàs: *Leys c'amats*.
234. La lliçó del ms. no és dubtosa. MASSÓ TORRENTS, tanmateix, llegeix 'Leys és amats' i entén que «el poeta és amat» i, fins i tot, s'engega a dir que «Si es vol, l'obra pot donar-se per llesta», tot i que afegeix: «Sembla, no obstant, que manca el comiat entre els dos caçadors». MASSÓ, en el seu estudi del poema (*Repertori*, pp. 406 a 408) transcriu els vv. següents: 1 a 30 (reprement a 32, segurament per errada d'impremta, ja que deixa la segona meitat del v. 30 que comença amb *car*, tot el v. 31 i la primera meitat del v. 32, recomençant a la segona meitat d'aquest v., que també comença amb *car*), 32 a 57, 60 a 74, 128 (segona meitat) a 147, 164 (segona meitat) a 225 i la segona meitat de l'últim v. De la part, doncs, que transcriu, no estic d'acord amb la puntuació que proposa, especialment quan fa començar un parlament del déu d'Amor a la segona meitat del v. 165, amb les paraules: «Senyor presats...» Hi ha, a més, falses lectures evidents: *d'on mi-don* per *de mi don* (v. 30), *car és per cor e* (v. 35), *poguts* per *poqués* (v. 55), *amor* per *amar* (v. 129), *E ço que u-s en qual far* per *e-us diray en qual far* (v. 130), *envolcats* per *ensolcats* (v. 207), etc. Suposam que aquests errors, i molts d'altres de menor importància, que no assenyalam, són deguts, alguns, a pures errades d'impremta, i els altres, a la pressa, potser, amb què va esser redactat aquest primer volum del *Repertori*.